

УДК: 378.147.091.33

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Д.М.Луп'як

Анотація. У статті розкривається сутність сучасних технологій навчання та вимоги до їх застосування у професійно-практичній підготовці майбутніх вчителів технологій.

Ключові слова: інновації, інноваційні технології, сучасні технології навчання.

Аннотация. В статье раскрывается сущность современных технологий обучения и требования к их применению в профессионально-практической подготовке будущих учителей технологий.

Ключевые слова: инновации, инновационные технологии, современные технологии обучения.

Summary. The article reveals the essence of modern educational technologies and requirements for their use in vocational and practical training of future teachers of technology.

Keywords: innovation, innovative technology, modern educational technologies.

Постановка проблеми. Серед пріоритетних напрямів державної політики визначено проблеми постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розробка та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій [8].

Модернізація системи вищої освіти в Україні характеризується поєднанням традицій, що склалися у вітчизняній вищій школі, з новими ідеями, пов'язаними зі входженням України у європейський та світовий освітній простір [1].

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки і практики вивчення і впровадження сучасних технологій та інноваційних методів навчання у процес підготовки майбутніх фахівців.

Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [5].

Інновації у вищій школі передбачають: створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, організацію науково-дослідницьких (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних

робіт з проблем професійної освіти; вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду у цій сфері; організацію і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з сучасних технологій та інноваційних методів викладання дисциплін професійно-практичної та природничо-наукової (фундаментальної) підготовки.

За орієнтир береться теоретична модель «інноваційної людини», випробувана у світі. Інноваційна людина – особа такого соціально-культурного розвитку, яка здатна творчо працювати, бути конкурентоспроможною у теперішніх умовах. Відповідно навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів.

Аналіз попередніх досліджень. Поява терміну «інновація» зумовлена розширенням міжнародного співробітництва у галузі педагогіки. І.Дзюба наголошує, що слово «інновація» нове, але позначає воно явище старе, як світ». Уся історія культури і вся історія досліджень культури є історією інновацій, якщо розуміти під ними нові досягнення, нові способи творчої діяльності [3, с.6-8]. На думку інших авторів: «Педагогічна інновація – процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв’язання тих педагогічних проблем, які до цього часу вирішувалися по-іншому [6, с.316].

Проблеми педагогічної інноватики постійно привертають увагу сучасних дослідників. Серед них О.Арламов, К.Ангеловські, І.Бех, М.Бургін, Ю.Гільбух, І.Дичківська, В.Журавльов, С.Поляков, М.Поташник, Г.Селевко, Н.Юсуфбекова, А.Ніколс та ін. Ними визначено та обґрунтовано основні методологічні й теоретичні положення інноваційної педагогічної діяльності. Водночас, значна кількість наявних нині педагогічних технологій вимагає від майбутнього фахівця обізнаності з їх основами та вмінь щодо їх упровадження у навчально-виховний процес.

Одні науковці переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення. Погоджуючись з обома групами науковців, будемо вважати кожне нововведення, що зумовлює одержання результату кращого за попередній, інновацією.

На теперішньому етапі розвитку освіти проблема впровадження інноваційних технологій є надзвичайно актуальною. З цього питання можна виділити низку напрямів дослідження: поняття «інноваційні процеси» у педагогічній науці (І.Лернер, М.Скаткін, В.Безпалько, В.Сластьонін); освітні технології (О.Пехота, С.Сисоєва); інтерактивні технології навчання (О.Пометун). Сучасні освітні інноваційні концепції мають місце у дослідженнях Ю.Васькова [2].

Утілення сучасних технологій навчання – складний процес, який базується на основі наукового підходу та реалізується за допомогою практичної роботи. Тому вважаємо за необхідне орієнтувати майбутніх фахівців на дотримання таких рекомендацій – досконало вивчити конкретну новацію і прийняти її особисто; зважити доцільність використання її у роботі з дітьми різних вікових груп; створити комфортні умови для її реалізації у практиці роботи школи.

Така послідовна діяльність формує готовність майбутніх педагогів до застосування інноваційних технологій в умовах реформування освіти в Україні. Засобом формування особистості при цьому стають освітні технології, продуктом діяльності – особистість випускника вищого навчального закладу, який має бути компетентним не лише у професійній галузі, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості, бути компетентним при розв’язанні будь-яких завдань (задач), які ставить перед ним життя.

Щоб мати можливість знайти своє місце у житті, сучасний випускник вищого навчального закладу має володіти певними якостями – адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях, в умовах ринку; самостійно та критично мислити; бути здатним генерувати нові ідеї; бути комунікабельним, інформаційно грамотним [9].

Мета даної статті полягає у розкритті сутності сучасних технологій навчання у процесі підготовки майбутніх учителів технологій у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу науково-методичної літератури під інноваційними педагогічними технологіями ми розуміємо цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження у практику новаторських методів, прийомів, засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. Це зумовлено тим, що система підготовки майбутнього фахівця має відповідати сучасним тенденціям розвитку суспільства, його запитам. На думку Н.Бордовської, основна ідея модернізації системи вищої освіти полягає в тому, що ефективність навчання у вищій школі може бути поліпшена завдяки проектуванню і впровадженню новітніх освітніх систем і технологій [1].

Нині мають місце різні технології навчання, зокрема, це – проблемне, особистісно орієнтоване, розвивальне, кооперативне, програмоване, інтерактивне навчання та ін.

Проблемне навчання – така організація процесу навчання, в основі якої лежить створення викладачем самостійної пошукової діяльності студентів з розв’язання навчальних проблем, у процесі яких формуються нові знання, уміння, навички та розвиваються здібності, активність, зацікавленість, ерудиція, творче мислення та інші особисто значущі якості, необхідні у подальшій професійній діяльності [7, с.65].

Характерною рисою цього виду навчання є проблемна ситуація, яка виникає внаслідок такої організації викладачем взаємодії студентів з об’єктом пізнання, яка допомагає виявити пізнавальну суперечність. Проблемна ситуація характеризується інтелектуальним утрудненням і потребою розв’язувати його.

На різних етапах такої діяльності функціями проблемного навчання є: формування у студентів інтересу до вивчення конкретного матеріалу на етапі постановки мети, мотивації їхньої пізнавальної діяльності; спонукання до самостійності у процесі оволодіння змістом навчання на етапі осмислення та засвоєння; спонукання до використання знань, оволодіння способами діяльності, використання їх у нових ситуаціях на етапі закріплення засвоєного; виявлення рівнів засвоєння змісту освіти, активності, самостійності як певної цінності на етапі контролю навчально-пізнавальної діяльності.

Особистісно орієнтоване навчання – така організація процесу навчання, в основі якої лежить визнання індивідуальності, самобутності, самоцінності кожної людини, що вимагає забезпечення розвитку і саморозвитку особистості студента, виходячи із виявлення його індивідуального, неповторного, суб’єктивного досвіду, здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій, можливостей реалізувати себе у пізнанні, навчальній діяльності, поведінці. І.Якиманська зазначає головні ідеї особистісно орієнтованого навчання, до яких належать: цілі особистісно орієнтованого навчання; розвиток пізнавальних здібностей майбутнього фахівця, максимальне розкриття індивідуальності студента; перевага навчання як процесу; індивідуальна діяльність кожного студента та виявлення його суб’єктивного досвіду.

Основні вимоги до розробки особистісно орієнтованого навчального процесу: навчальний матеріал має виявляти суб’єктивний досвід студента; викладання навчального матеріалу спрямоване на перетворення особистого досвіду кожного учасника навчального процесу; активне стимулювання студента до саморозвитку, самовираження, самостійного навчання у процесі оволодіння знаннями; навчальний матеріал (завдання, задачі, вправи) має бути варіативним; стимулювання студентів до самостійного вибору способів одержання навчального матеріалу; контроль та оцінка усього процесу навчання.

Розвивальне навчання – це активно-діяльнісний спосіб навчання, під час якого враховуються та використовуються природні закономірності індивідуального розвитку особистості, що зумовлюють розвиток фахової компетентності і способів розумових дій, самокерованих механізмів особистості, емоційно-ціннісної та діялісно-практичної сфер.

Дидактичними принципами розвивального навчання є:

- цілеспрямований розвиток майбутнього фахівця на основі комплексної розвивальної системи; системність і цілісність змісту;
- навчання на високому рівні складності; просування у вивченні матеріалу швидким темпом; усвідомлення студентом цінності процесу навчання;
- включення у процес навчання не тільки раціональної, а й емоційної сфери; проблематизація змісту;
- варіативність процесу навчання та індивідуальний підхід; робота над розвитком усіх студентів як із низьким, так і з високим рівнем навчальних можливостей [7, с.671].

Кооперативне навчання (нім. *Kooperatives Lernen*) – така організація процесу навчання, в основу якої покладено навчання студентів у малих групах, яке побудоване таким чином, що основна відповідальність за пізнавальний процес лежить на самих студентах. При такому підході студенти досягають успіхів у навчанні, лише взаємодіючи один з одним. При використанні методів кооперативного навчання студенти зіштовхуються з необхідністю вербалізації своїх думок і аргументацією своїх висловлювань. Вони вчаться дивитися на поставлену проблему в іншому ракурсі і працювати з іншими поглядами, що часто розходяться зі своїми власними. Кооперативне навчання можна здійснювати не тільки у групах, а й у парах. Таку роботу застосовують і як окрему технологію, і як підготовчий етап до роботи у групах.

Існує п’ять необхідних компонентів ефективних ситуацій (базових елементів) кооперованого навчання: позитивна взаємозалежність – коли всі члени групи відчують себе пов’язаними один з одним заради досягнення загальної мети. Кожна особистість має робити все можливе для досягнення успіху всієї групи загалом. Без успіху окремої особистості неможливий успіх групи; особиста

відповідальність робить кожного члена групи відповідальним за досягнення у навчанні; особистісна взаємодія (взаємодія обличчям до обличчя) – коли члени групи знаходяться у тісній близькості один до одного, і діалог здійснюється таким чином, що сприяє тривалому прогресу; соціальні навички – навички позитивної взаємодії між людьми сприяють ефективній роботі групи (розподіл ролей, слухання, надання допомоги, перевірка розуміння, випробовування). Ці навички допомагають у спілкуванні, викликають довіру, розвивають уміння розв'язувати конфлікти, приймати рішення; груповий процес – коли члени групи зосереджують їх спільні зусилля і ставлять за мету вдосконалення цього процесу.

Програмоване навчання – це технологія самостійного індивідуального навчання за задалегідь розробленою навчальною програмою за допомогою спеціальних засобів (програмованого підручника, особливих навчальних програм, електронних навчально-методичних комплексів та ін.), що забезпечує кожному студенту можливість здійснення навчання відповідно до його індивідуальних здібностей (темпу навчання, рівня навченості тощо). Б.Скінер сформулював принципи програмованого навчання:

- подавати інформацію невеликими дозами;
- формулювати завдання для перевірки (для контролю й оцінки засвоєння кожної порції пропонованої інформації);
- надавати відповіді для самоконтролю;
- давати вказівки залежно від правильності відповіді.

На практиці викладач може скористатися лінійною чи розгалуженою побудовою освітньої програми.

У програмованому навчанні немає проблем з відповідністю темпу навчання індивідуальним можливостям студента, оскільки кожен студент працює у зручному для нього режимі. Інша перевага – економія часу викладача на процес передавання інформації, а також збільшення кількості часу на постійний контроль за процесом і результатом її засвоєння. Головним недоліком такого виду навчання є надмірна апеляція до пам'яті студентів.

Інтерактивне навчання (*inter – взаємний, act – діяти*) – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації [7, с.80].

У сучасному розумінні для інтерактивного навчання характерні такі риси: двобічний характер; спільна діяльність викладача та студентів; керівництво процесом викладачем; спеціальна організація та різноманітність форм; інформаційна програма; цілісність та єдність; мотивація та зв'язок з реальним життям; виховання та розвиток особистості студентів одночасно з процесом засвоєння нових знань.

Інтерактивні технології навчання потребують від усіх учасників навчального процесу розвитку комунікаційних умінь, навичок роботи у парах і групах, умінь аргументувати і дискутувати тощо.

Проектне навчання – має особистісно орієнтований характер, оскільки воно орієнтується на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову. Передбачає розв'язання студентом або групою студентів певної проблеми, яка вимагає, з одного боку, використання різних засобів та методів навчання, з іншого – інтегрування знань та умінь з різних галузей як інтелектуальної, так і практичної діяльності. Отже, суть проектної технології полягає у гармонійному поєднанні академічних знань із прагматичними.

Метою проектного навчання є формування таких умов навчального процесу, за яких його результатом стає здобуття індивідуального досвіду проектної діяльності студента.

Основними завданнями виступають: навчання студентів здобувати знання самостійно, уміти застосовувати їх не лише у стандартних, але й у нестандартних ситуаціях; сприяння у здобутті здатності, працюючи в різноманітних групах, виконувати різноманітні соціальні ролі: виконавця, лідера, посередника; розширення кола спілкування, знайомство з різними культурами, формування вмінь різнобічного огляду проблем; прищеплення майбутнім фахівцям здатності користуватися дослідницькими прийомами та методами у навчально-пізнавальній діяльності.

Висновки. Упровадження сучасних технологій навчання у професійно-практичну підготовку майбутніх учителів технологій сприятиме формуванню у них усвідомленої потреби у самостійному прагненні до професіоналізму, розвитку механізму самоорганізації розумової діяльності, створенню умов для самостійного набуття знань, навичок та умінь, їх застосування на практиці, що є важливим в

умовах сучасних тенденцій розвитку європейської освіти.

Основним напрямом навчання майбутніх фахівців має стати активізація їхнього пізнавального інтересу до сучасних педагогічних технологій, сприйняття розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок та вмінь, виховання вчителя нового типу з розвиненим креативним, інноваційним мисленням, здатного до роботи в новому полікультурному інформаційному просторі. Настав час переходу від традиційно-інформаційного підходу у навчанні майбутніх учителів, до проблемно-методичного та пізнавально-комунікативного, спрямованих на розвиток у вчителя не тільки конкретної «методології» розв'язання типових педагогічних проблем, але й пошуку нових, нестандартних, найбільш ефективних засобів навчання та виховання учнівської молоді.

Література

1. Бордовская Н.В. Педагогика [Текст] : учеб. пособие / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – М. ; СПб. ; Ниж. Новгород : ПИТЕР, 2004. – 299 с.
2. Васьков Ю.В. Сучасні освітні інноваційні концепції. Педагогічні теорії, технології, досвід / Юрій Вадимович Васьков. – Харків, 2000. – 120 с.
3. Дзюба І. Які інновації потрібні науці та нації / Іван Дзюба // Урок української. – 2000. – № 2. – С.6-8
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навчальний посібник] / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 338-340.
6. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник / А.С.Нісімчук, О.С.Падалка, О.Т.Шпак. – К. : Просвіта, 2000. – 368 с.
7. Новолокова Н.П. Практична педагогіка. 99 схем і таблиць / автори-укладач. Н.П.Новолокова, В.М.Андрєєва. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 117 с.
8. Саух Ю.П. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.
9. Стеблюк С.В. Інноваційні технології навчання у вищій школі Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – № 20. - С. 141-142.